

Justis- og beredskapsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet

Oslo, 31. januar 2021

Høring om forslag til endringer i smittevernloven (portforbud)

Vi viser til høringsnotat om forslag til endringer i smittevernloven, med formål å sikre Regjeringen de nødvendige fullmakter til også «å vedta et så stengt tiltak som portforbud dersom det skulle vise seg absolutt nødvendig»¹.

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) er en paraplyorganisasjon for Norges Handikapforbund (NHF), Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) og Foreningen Norges Døvblinde (FNDB). Vår felles visjon er likeverd og likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Organisasjonene samarbeider om å gjøre FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne til en realitet i Norge.

SAFO sitt høringssvar kan oppsummeres som følger:

- SAFO er imot portforbud. Portforbud er brudd på grunnleggende menneskerettigheter, og vår erfaring fra nedstengningen av samfunnet våren 2020 viste oss at til og med mindre inngipende begrensninger gikk hardt utover friheten til en rekke mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- Dersom lovendringen allikevel gjennomføres,
 - må det legges helt uomtvistelige føringer i lovverket om at tjenestene skal opprettholdes.
 - Funksjonshemmedes psykiske helse i en situasjon med portforbud må fokuseres. Avbøtende tiltak mot psykisk belastning må sikres.

¹ Høringsnotatet s. 3

SAFO er i mot portforbud.

Safo er fornøyd med at Regjeringen, i sin strategi og sine tiltak for å bekjempe Covid 19, også har hatt fokus på skjerming av sårbare grupper. Strenge tiltak har vært med på å redusere smitten og dødeligheten i Norge. Dette har ikke minst vært viktig for mennesker i risikogruppene, og bidratt til at helsevesenet har kunnet opprettholde ordinært helsetilbud samtidig som man har maktet og gi nødvendig og god helsehjelp til Corona-pasienter. Fremdeles kjennetegnes pandemien av mangelfull kunnskap om mutasjoner, smittespredning og usikkerhet med hensyn til tidsplaner for vaksiner, og vi har forståelse for at Regjeringen kjenner behov for kraftfulle virkemidler dersom smitten skulle eksplodere og antall sykehusinnleggelses skulle overstige helsevesenets behandlingsskapasitet.

Safo vil sterkt understreke at man i en situasjon med en verdensomspennende pandemi, allikevel ikke kan heve seg over menneskerettighetene. I den forbindelse vil vi særlig trekke frem CRPD – menneskerettighetskonvensjonen for funksjonshemmede. Artikkel 18 understreker retten til bevegelsesfrihet og artikkel 22 inneholder retten til respekt for privatlivet. Erfaringen fra de tre første månedene med et nedstengt samfunn våren 2020 viste at ikke minst funksjonshemmede, fikk sine rettigheter vesentlig innskrenket i perioden. Funksjonshemmede som bor i kommunale omsorgsboliger, ble i mange tilfeller nektet å gå ut, og å motta besøk. Kommunalt personal/ kommunalt byråkrati mente, på tross av at disse bor i egne leiligheter hvor de betaler ordinær leie, hadde rett til å bestemme mobilitet og omgangskrets for beboerne. Gruppen av utviklingshemmede ble særlig hardt rammet av denne praksisen.

En annen mekanisme under nedstengningen i vår, var reduksjon i en rekke tjenester som er nødvendige for å leve et selvbestemt og fleksibelt liv. Døvblinde mistet tolke- og ledsagertjenester i perioden, noe som i praksis førte til isolasjon og «portforbud». Andre mistet assistansetjenester eller deler av disse, som for en rekke mennesker med funksjonsnedsettelse er helt nødvendige for å kunne bevege seg utenfor husets fire vegger.

Ovennevnte effekter av nedstengningen er delvis konsekvens av et sterkt fokus på effektivisering og kostadsreduksjoner som også fokuseres i offentlig forvaltning. Sparemuligheten ved redusert tjenestenivå ble benyttet. Dette er imidlertid ikke hele bildet. Vi ser stadig vekk at paternalistiske holdninger til funksjonshemmede har overvintret i enkelte kommuner og offentlige etater til tross for CRPD og flere tiår med visjonen om likestilling av funksjonshemmede. Pandemien har blitt benyttet som skalkeskjul i enkelte sammenhenger. Tanken om at funksjonshemmede generelt og utviklingshemmede spesielt, har behov for noen som bestemmer over dem, lever ennå i beste

velgående enkelte steder. Et portforbud vil gi disse kreftene et kraftfullt virkemiddel ovenfor enkelte grupper av funksjonshemmede.

Vi vil også, som et moment i vurderingen, vise til at Folkehelseinstituttet samlet sett vurderer gevinsten av portforbud som liten, og at det ikke er et tjenlig smitteverntiltak.² Både FHI og Helsedirektoratet understreker også at det må foreligge en desperat og ekstrem situasjon at et portforbud kan forsvares smittevern­faglig.

Ved en eventuell gjennomføring av portforbud

Dersom Regjeringen allikevel skulle få gjennomslag for å inkludere en tilgang til å benytte portforbud som smittevern, er det vesentlig at det nedfelles tiltak som demmer opp mot særlig negative konsekvenser for funksjonshemmede. Mange funksjonshemmede vil være ekstra sårbare under en situasjon med portforbud. SAFO er opp­­tatt av at nødvendige tiltak sikres og at forskrifter og veiledninger nedfeller klare føringer knyttet til situasjonen for funksjonshemmede.

Nedfelle tiltak som demmer opp mot negative konsekvenser for funksjonshemmede.

Det presiseres i departementenes lovutkast til forskriftshjemmel at forskriften «*må legge til rette for at barn og andre sårbare grupper blir ivaretatt*». Personer med utviklingshemming var blant gruppene som ble særlig hardt rammet under den første nedstengingen våren 2020. For mange mennesker med utviklingshemming er faste rutiner og forutsigbarhet vesentlig, og dette gjør disse ekstra sårbare for et portforbud. Det er derfor gode grunner til å unnta gruppen fra et portforbud.

Funksjonshemmede skal selv bestemme hvem som skal være nærkontakt

Det heter også i departementenes lovutkast til forskriftshjemmel at forskriften «skal utformes slik at den ikke stenger for et minimum av menneskelig kontakt for den enkelte». Forslaget konkretiserer dette med at forskriftsreglene ikke kan «*stenge for at alle har anledning til å velge minst en person som vedkommende kan ha nærkontakt med*». Her er SAFO sterkt bekymret for at personer som mottar assistansetjenester, og ikke minst personer som bor i omsorgsboliger, skal bli offer for kommunalt ønske om kontroll, hvor beboerne får beskjed om at tjenesteyterne ansees som nærkontakt, og ingen andre kan velges – eller at tjenesteyterne krever å få godkjenne nærkontakten. Her må det i så tilfelle presiseres at tjenesteyterne ikke skal benyttes i kvoten, og at det er den enkelte som har frihet til å velge.

Funksjonshemmede må sikres nødvendige tjenester

Det kan være et fristende trekk i enkelte sammenhenger å redusere tjenestetilbudet for funksjonshemmede, med begrunnelse om at den det gjelder ikke vil ha behov for

² Høringsnotatet, pkt. 1.5

tjenestene under et portforbud. SAFO vil understreke at behovet for aktivitet og selvstendighet ikke minst vil være til stede under et portforbud. Da er det vesentlig at den enkelte i størst mulig grad får anledning til å utnyttet mulighetene som finnes. At man får assistanse til å komme seg ut når man har mulighet, til å aktivisere seg hjemme, til å få sikret et hyggelig og rent hjem for de som har behov for hjemmetjenester, til tolketjenester og digital assistanse for døvblinde slik at de i hvert fall digitalt kan være i kontakt med omverdenen og selvfølgelig til nødvendige pleietjenester og praktisk bistand til å ta vare på seg selv i en tung og vanskelig tid

Psykisk helse i faresonen – avbøtende tiltak nødvendige

En situasjon med portforbud vil være svært belastende for alle. Noen mennesker med funksjonsnedsettelse vil også være ekstra sårbare. Det er viktig å ha fokus på psykisk helse i en slik ekstrem situasjon som et portforbud vil innebære og avbøtende tiltak må planlegges og gjennomføres.

Med vennlig hilsen

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner

Tove Linnea Brandvik
Styreleder

Janne Skei
Daglig leder

Norges
Handikapforbund

SAFO, Postboks 8953 Youngstorget, 0028 Oslo, Tlf 22 39 60 50. Epost- post@safo.no